

VALTIOVARAINMINISTERIÖ
FINANSMINISTERIET

Asukasosallistuminen ja demokratia hyvinvointialueiden strategioissa

JARI MÄKÄLÄINEN
DEMOKRATIA-TEEMARYHMÄ
15.3.2023

Laki

- Hyvinvointialuelain 41 §: Strategiassa tulee ottaa huomioon
 - 1) asukkaiden hyvinvoinnin edistäminen hyvinvointialueen tehtäväalalla;
 - 2) palvelujen järjestämistä ja tuottamista koskevat strategiset linjaukset;
 - 3) hyvinvointialueen tehtäviä koskevissa laeissa säädetyt palvelutavoitteet;
 - 4) omistajapolitiikka;
 - 5) henkilöstöpolitiikka;
 - **6) asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet.**
- Strategian tehtävä on ”selkeästi ohjata” talouden ja toiminnan suunnittelua.

Yleisiä havaintoja hyvinvointialuestrategioista

- Strategiat eroavat toisistaan:
 - ilmaisutavaltaan
 - pituudeltaan
 - tarkkuustasoltaan
 - valmiusasteeltaan
 - sisällöllisiltä valinnoiltaan
 - tavoilta, joilla organisaation perustehtävää ja -luonnetta kuvataan

Strategioiden jaottelu

Ryhmä 1: Osallistumisen uudistajat

- Kainuu, Pirkanmaa

Ryhmä 2: Yhteistyön rakentajat

- Keski-Uusimaa, Lappi, Pohjois-Pohjanmaa, Vantaa-Kerava

Ryhmä 3: Asiakaslähtöiset palveluiden järjestäjät

- Itä-Uusimaa, Etelä-Savo, Kymenlaakso, Länsi-Uusimaa, Varsinais-Suomi, Etelä-Pohjanmaa, Pohjanmaa, Pohjois-Karjala, Päijät-Häme, Keski-Suomi

Ryhmä 4: Asiakaskeskeiset palveluiden järjestäjät

- Etelä-Karjala, Kanta-Häme, Keski-Pohjanmaa, Pohjois-Savo, Satakunta

”Hyvinvointialueen muodostavat sen asukkaat, asiakkaat, työntekijät, yhteisöt ja kumppanit. Hyvinvointialueen rakentamiseen, kehittämiseen ja yhteisen tahtotilan luomiseen tarvitaan kaikki mukaan”

Pirkanmaa

Ryhmä 1: Osallistumisen uudistajat

- Kainuu ja Pirkanmaa
- Hyvinvointialue on *asukkaiden* yhteisö:
 - Asukkailla on luonnollinen oikeus olla mukana hyvinvointialueen palveluiden ja toimintatapojen kehittämisessä
 - Vaikuttamaan pääsevät kaikki, eikä osallistuminen rajaudu palveluiden käyttäjiin
 - Asukkaiden osallistuminen esiintyy strategioissa useiden kokonaisuuksien ja kehittämistoimien osana – asukkaiden osallistuminen antaa hyvinvointialueelle mahdollisuuden uudistua
- Strategiat sisältävät konkreettisia esimerkkejä tai huomioita
 - käytettävistä osallistumisen menetelmistä
 - asukasviestinnän ja osallistumisen välisestä suhteesta
 - erilaisten ihmisryhmien erilaisista osallistumisen tarpeista
 - yhteistyöstä kansalaisyhteiskunnan toimijoiden kanssa myös osallistumisen teemassa

”Alueellisen osallisuusohjelman valmistelusta vastaa lähidemokratia- ja osallisuuslautakunta. Se kehittää asukkaiden osallisuusmahdollisuuksia sekä tekee kannanottoja ja antaa lausuntoja alueen osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia sekä yhdenvertaisuutta koskevissa asioissa. Osallisuutta sekä asukkaiden ja palvelujen käyttäjien kuulluksi tulemistä vahvistavat osaltaan myös vaikuttamistoimielimet sekä hyvinvointialueella käynnistyvät tulevaisuusjaostot.”

Vantaa-Kerava

Ryhmä 2: Yhteistyön rakentajat

- Keski-Uusimaa, Lappi, Pohjois-Pohjanmaa ja Vantaa-Kerava
- Hyvinvointialue on *asukkaiden ja asiakkaiden* kanssa yhteistyössä toimiva hyvinvoinnin rakentaja:
 - Hyvinvointialue on olemassa asukkaitaan varten, ja siksi asukkaiden ja asiakkaiden osallistuminen on merkityksellistä
 - Vaikuttamaan pääsevät kaikki, eikä osallistuminen rajaudu palveluiden käyttäjiin
 - Asukkaiden osallistuminen esiintyy strategioissa useiden kokonaisuuksien ja kehittämistoimien osana tai omana kokonaisuutenaan
- Strategiat sisältävät abstrakteja arvovalintoja, joita tukevat konkreettiset esimerkit ja huomiot
 - käytettävistä osallistumisen menetelmistä ja osallistumisen mittaamisesta
 - osallistumisen vastuuttamisesta hyvinvointialueorganisaatiossa
 - osallistavan toimintakulttuurin merkityksestä asukkaiden ja hyvinvointialueen välisen vuorovaikutuksen takana

”Tunnistamme eri asiakasryhmien tarpeet ja otamme asiakkaan mukaan palvelujen suunnitteluun ja arviointiin. Tavoitteemme on laadukas asiakaskokemus.”

Itä-Uusimaa

Ryhmä 3: Asiakaslähtöiset palveluiden järjestäjät

- Itä-Uusimaa, Etelä-Savo, Etelä-Pohjanmaa, Keski-Suomi, Kymenlaakso, Länsi-Uusimaa, Pohjanmaa, Pohjois-Karjala, Päijät-Häme ja Varsinais-Suomi
- Hyvinvointialue on *asiakaslähtöisesti* (tai *asukaslähtöisesti*) palveluita järjestävä julkisoikeudellinen yhteisö
 - Hyvinvointialue haluaa tarjota asukkailleen ja asiakkailleen parhaat mahdolliset palvelut, ja siksi on tärkeää, että se saa asiakkailtaan ja asukkailtaan tietoa palveluiden toiminnasta ja kehittämiskohteista
 - Tärkeää on, että etenkin palveluiden asiakkaat saadaan aktivoitua
 - Asukkaat nähdään useammin toiminnan kohteina ja tietolähteinä kuin aktiivisina toiminnan kehittäjinä ja ohjaajina
- Asiakas- tai asukaslähtöisyys esiintyy strategioissa hyvinvointialueen arvoina, toimintatapana ja/tai osana hyvinvointialueen visiota. Strategioiden sisältämä arvopuhe asukkaiden osallistumisesta jää konkretisoimatta
- Ryhmän sisällä on runsaasti vaihtelua strategioiden ilmaisutavassa, pituudessa ja sisällöllisissä painopisteissä

”Tarjoamme asukkaalle hänen tarvitsemansa palvelun kaikille samoilla kriteereillä. --- Teemme työmme yhdessä asukkaan kanssa hänen toimintakykyään ja osallisuuttaan tukien.”

Kanta-Häme

Ryhmä 4: Asiakaskeskeiset palveluiden järjestäjät

- Etelä-Karjala, Kanta-Häme, Keski-Pohjanmaa, Pohjois-Savo ja Satakunta
- Hyvinvointialue on väestölleen sote- ja pela-palvelut järjestävä palveluntuotanto-organisaatio
 - Tehokkaiden ja asukkaiden tarpeisiin sopivien palveluiden tuottaminen on hyvinvointialueen tehtävä, minkä vuoksi hyvinvointialueen tulee olla avarakatseinen ja sopeutua väestön muuttuviin palvelutarpeisiin
 - Hyvinvointialue tukee asiakkaan osallisuutta hänen omassa hoidossaan
 - Asiakastyytyväisyyden kehitys kertoo hyvinvointialueen arvojen toteutumisesta käytännössä
 - Yhdessäkään strategiassa ei käytetä *vaikuttamiseen* liittyvää sanaa sanan *asukas* tai *asiakas* yhteydessä
- Ryhmän strategiat ovat pääosin hyvin tiiviitä, eikä kuvailevia tekstejä juurikaan ole

Muita huomioita

- Vaikuttamistoimielimet mainitaan vain muutaman alueen strategioissa.
- Kahdella alueella (Pohjois-Karjala, Etelä-Karjala), joilla on erillinen osallisuutta, vuorovaikutusta tai yhteistyötä käsittelevä lauta- tai valiokunta, asukkaiden osallistuminen näkyy varsin heikosti hyvinvointialuestrategiassa.
- Yhdistykset ja järjestöt näyttäytyvät strategioissa lähinnä hyvinvointialueen palveluntuotantokumppaneina – kansalaisyhteiskunnan demokratiarooli jää sivuosaan.
- Käytännössä kaikki strategiat huomioivat hyvinvointialueen henkilöstön ammattitaidon ja vaikutusmahdollisuudet.
 - Henkilöstön osallistaminen nähdään esimerkiksi keinona vastata alueiden taloudellisiin haasteisiin tai väestön palvelutarpeen kasvuun ja toimintaympäristön muutoksiin (tehokkaimpien työtapojen etsiminen).

**”Merkitykselliseksi strategia muodostuu vain,
jos se heijastuu organisaation toimintaan ja
konkretisoituu palvelutuotannossa sekä eri
tasojen toiminnassa.”**

Vantaa-Kerava

Pohdittavaksi

- Millaisia ajatuksia esitys herätti?
- Kuinka itse asemoisitte oman alueenne asiakaskeskeinen palveluiden järjestäjä – asukkaiden yhteisö -janalle?
- Mitkä asiakirjat tai päätökset ohjaavat alueellanne asukkaiden osallistumisen ja vaikuttamisen kehittämistä?
- Mitkä ovat hyvinvointialueiden demokratian rajat ja mikä on asukasdemokratian rooli hyvinvointialueella?

VALTIOVARAINMINISTERIÖ
FINANSMINISTERIET

Kiitos!

JARI MÄKÄLÄINEN
JARI.MAKALAINEN@GOV.FI